dne 5. prosince 1878 č. 6443, časop. »Zeitschrift für Verwaltung« z roku 1880 č. 113).

7. Zákon o právu vodním nepodává nijaké opory k tomu náhledu, jakoby politické úřady měly právo, v zájmu uspokojení potřeby vodní v obcích a místech uložiti břímě toto držiteli hor, který třeba způsobil nedostatek vody vykonávaje zákonitým způsobem právo své (rozh. ze dne 5. února 1879 č. 228 sb. »Budwinski« č. 447).

**Vody minerální** viz Prameny léčivé.

**Vody veřejné a soukromé** (jich užívání).

I. Podstata a význam.

Vod veřejných i soukromých lze používati způsobem velice různým. Plavba, plavení vorů a dříví, opatřování vody pro obec, stroje hnací a stavidla živnostenských závodů, zavodňování hospodářských pozemků, vodovody, vodní služebnosti, vybírání rostlin, náplavu, ledu a písku a jiných předmětů a konečně rybolov jsou hlavní způsoby užívání vod. Při užívání vod sluší vždy míti na zřeteli nejen zájem jednotlivců, nýbrž i zájem celku. Vodní zákony pečují o to, aby jednotlivec bezohledným užíváním a sobeckým vykořisťováním zájem veřejný nepoškozoval a musí též všude, kde příčí se zájmu veřejnému, soukromý zájem ustoupiti. Užívání vod k účelům veřejným a obecným může tudíž míti též za následek, že třetí osoby vyvlastněním svého vlastnictví zcela nebo z části mohou býti zbaveny, a že předpokládajíc, že tím užívací právo posavadního držitele nebude zkráceno, užívání vody majiteli pozemku za přiměřenou náhradu částečně může býti odňato.

II. Jednotlivé způsoby užívání vod:

1. Plavba a plavení vorů upraveny jsou zvláštními zákony a nařízeními (srv. čl. Plavba říční a Plavení vorů).

2. Převozy (srv. tento čl.).

3. Užívání vody k pití a jako prostředků léčebných (srv. čl. Studny).

4. Obecné užívání veřejných vod záleží v použití jich

*a)* ke koupání, mytí, praní, napájení, čerpání též k účelům domácím. Veřejných vod může každý potud užívati, pokud není k tomu zapotřebí zvláštních zařízení na vodách. Rovněž jest dovoleno všeobecně čerpati vodu toliko do ručních nádob a odvážeti vodu v sudech k domácí potřebě, kdežto k zřízení stavidel a vodovodů jest zapotřebí úředního povolení.

*b)* Vybírati rostliny, bahno, písek, kamení a led. Toto právo může náležeti z důvodů soukromoprávních některé obci, korporaci nebo i jednotlivým osobám; v takovém případě mohou třetí osoby veřejných vod jen potud volně užívati, pokud tím není vyloučeno užívání osob oprávněných. Rovněž mohou existovati i práva k vodám veřejným vylučující obecné užívání (roz. spr. s. dv. ze dne 29. září 1880 č. 1491, sb. »Budwinski« č. 872). Rostlinami, jež možno volně vybírati, rozumí se rostliny nacházející se v řečišti a na povrchu vody.

Způsob tohoto obecného užívání vod, aby mezi jednotlivci nevznikly z něho spory, mají upraviti příslušné úřady zvláštními policejními předpisy.

5. Užívání vod ku plavení dříví (srv. čl. Plavení dříví).

6. O lovení ryb (srv. čl. Rybářství).

III. O stavbách sloužících k užívání vod (srv. čl. Stavby vodní).

IV. S právem užívání vod souvisejí též jisté povinnosti osob třetích a sice:

*a)* Ohledně užívání břehů za účelem přistání a upevnění lodí a vorů srv. čl. Plavba říční a Plavení vorů (plťů).

*b)* Vlastník pozemku nesmí libovolně změniti přirozený odtok vod tekoucích ke škodě dolního pozemku, a

*c)* rovněž nesmí vlastník pozemku dolního zameziti přirozený odtok takových vod ke škodě pozemku horního. Tato zákonná ustanovení mají na zřeteli toliko pozemky t. j. půdu určenou k účelům polního hospodářství a vztahují se jedině na vody po povrchu jich tekoucí (roz. spr. s. dv. ze dne 29. února 1884 č. 2040, sb. »Geller«, str. 810) a neplatí tudíž pro vody tekoucí ve stálém řečišti. Lhostejno jest, zdali odtok vody se děje volně po povrchu či stokami, a rovněž nezáleží na tom, zdali voda prýští z pramenů či pochází-li z atmosférických srážek nebo z povodně (roz. min. orby ze dne 2. června 1881 č. 4072, Peyrer, str. 205).

*d)* Ustanovení uvedená pod lit. *b)* a *c)* vztahují se toliko na přirozený odtok vody přes pozemek tekoucí, nikoli na odtoky umělé (roz. ze dne 22. června 1882 č. 1281, Wolski, č. 2497).

*e)* Soukromý vlastník nesmí užíváním vody způsobiti žádné porušení práv cizích znečištěním vody, zpátečným tokem, zaplavením nebo zabahněním cizích pozemků (§ 10 říš. vod. zák.).

V. Rozsah užívání vody určuje politický úřad a řídí se dle potřeby žadatelovy a přebytku vody. Nové podniky mohou činiti nárok vůči stávajícím zařízením na přebytek vody potud, pokud lze přebytku takového odborným a hospodářským zařízením docíliti (roz. min. orby ze dne 23. listopadu 1876 č. 10.963, časop. »Zeitschr. f. Verw.« r. 1877 č. 22); konečně sluší přihlížeti též k potřebě obcí a míst, aby tyto v případě požáru nebo vůbec při hospodářství nedostatkem vody snad netrpěly. V případě požáru může místní policejní úřad resp. starosta ohrožené obce učiniti v zájmu veřejném příslušná opatření ve příčině použití vod veřejných i soukromých a ihned je dáti provésti. Rekurs proti těmto opatřením jest sice přípustný, nemá však odkladacího účinku. V pochybnosti rozhoduje o rozsahu užívání vody potřeba podnikatele (roz. spr. s. dv. sb. »Budwinski« č. 4404).

VI. Společné a dělené užívání vody.

Vlastníci několika pobřežních pozemků mohou se smlouvou spojiti ke společnému užívání nebo vedení vody; pozemky jejich se pak pokládají vůči třetím osobám za celek (§ 13 říš. zák. vod.). Náležejí-li však protější břehy tekoucí vody soukromé různým vlastníkům, mají tito právo podél svých pozemků užívati polovice vody tekoucí, ač nelze-li jiný právní poměr prokázati (§ 14 říš. zák. vod.). Vlastník pozemku služebností vodní obtíženého může za přiměřený příspěvek vody též užívati, pokud to není na ujmu účelu zařízení. Výše tohoto příspěvku řídí se dle množství potřebné vody a dle nákladů zařizovacích a udržovacích, a určuje ji, jestliže by se interesenti nemohli dohodnouti, politický úřad.

VII. Vodní práva užívací o úřední povolení se opírající buďtež přesně stanovena a budiž zejména v koncesní listině udáno místo, míra a způsob jakož i případné bližší podmínky užívání vody. Práva tato pře-

cházejí na dočasného držitele závodu nebo nemovitosti, pro něž povolení bylo uděleno, vyjímajíc ten případ, že by v povolovací listině užívání vody výslovně bylo obmezeno na osobu žadatelovu. Nástupce přejímá zároveň i všechny povinnosti s užíváním vody spojené (roz. min. orby ze dne 19. ledna 1877 č. 14.256, časop. »Zeitschr. für Verw.« r. 1877 č. 33). Vodní práva užívací mohou býti udělena na neurčitou dobu nebo na jistý čas aneb i do odvolání. Užívací právo zaniká, když stavba nebyla provedena ve lhůtě v koncesní listině stanovené nebo byl-li účel užívání v listině výslovně uveden, když účel tento odpadne nebo se změní (tak zejména při podnicích živnostenských).

VIII. Ministerstvo orby vydalo normativ směřující proti zneužívání vodních sil, jehož tendence čelí k tomu, aby bylo zabráněno bezvýsledným pokusům a neužitečnému jich maření. Dle přání ministerstva orby mají vodní síly býti propůjčeny toliko tomu, kdo jich též skutečně využitkuje a má býti odstraněno vše, co by takovýmto interesentům bránilo v dosažení a využitkování jich. Tato tendence normativu zračí se zvláště zřejmě v ustanoveních o míře a trvání vodních práv. Výnos poukazuje k tomu, že národohospodářská cena vodních sil a stálé stoupání této ceny jest důležitou součástkou národního jmění zejména v zemích alpských a že sluší tudíž všech vhodných prostředků k tomu použíti, aby co nejlépe sil těchto bylo využitkováno, jakož i přísně hleděti k tomu, aby na zmar nepřicházely a aby spořádané poměry všude byly zavedeny a zachovány. Při ustanovení rozsahu užívání vody jest přihlížeti jednak k potřebě žadatelově a s druhé strany k stávajícímu přebytku vody, kterýchžto ohledů tam, kde nebylo konkurence, zhusta dříve šetřeno nebylo. Jelikož národohospodářský význam vodních sil stále roste a za to míti nelze, že státní správa by se chtěla svého disposičního práva nad nimi pro vždy vzdáti, budiž ustanovení o obmezení užívacího práva vydatněji používáno a povolení udělováno dle okolností na obmezenou dobu nebo do odvolání. Ovšem musí při tom podnikateli býti ponechána možnosť zisk a umoření použitého kapitálu si zabezpečiti, poněvadž jinak by tím využitkování vodních sil bylo znesnadňováno a stěžováno.

## Vojsko a válečnictví.

I. Pojem a vývoj.

Vojskem rozumí se pospolitost (souhrn) vojensky organisované moci určitého státu mimo vše to, čeho nezbytně potřebí k doplňování, udržování, výzbroji atd. moci této. Ve městech řeckých záležela vojska z řad občanů, v nichž sloužiti bylo právem i povinností každého občana, pokud stát sám výjimek neustanovil; v čas tísně zbrojili se však i otroci. Ježto z počátku k praporům voláni pouze občané, nebyla vojska řeckých států tuze značna; Sparta, kde se válečná moc občanů do jisté míry dala pokládati za vojsko stálé, obrala si první za úkol vycvičiti spořádané vojsko; než konservativní lpění na starých zvycích překazilo tu zdárný vývoj vojenského organismu.

V Římě povinen byl každý občan od 17. do 46. roku ke službě vojenské, pokud neprodělal 16 (v naléhavých případech i 20) polních tažení (nebo neprodlel-li tolikéž 16—20 let v poli) jako pěšák nebo jezdec. Toliko poslední třída t. zv. capite censi, velati byla ze služby válečné vyloučena. Teprve Marius pojal v legie i tyto capite censos. Římané měli